

Лисенко Є.А.

*студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВИНИКНЕННЯ ІНСТИТУТУ СУДОВОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА І ЗАХИСТУ У КИЇВСЬКІЙ РУСІ

інститут адвокатури в Україні уперше отримав правову регламентацію за «судовими статутами» затвердженими 20 листопада 1864 р. Проте до того часу в країнах, що були на території теперішньої України, використовувався попередник адвокатури — судове представництво.

у київській русі інститут захисту прав і свобод людини формувався в специфічних умовах. За часів київської русі (IX-XIII ст.) ще не було організаційного оформлення та законодавчого закріплення адвокатури як правового інституту.

інститут захисту розвивалися в київській русі в особливих історичних умовах общинного співжиття, тобто захист, обвинувачення, покарання ставали функціями общини. Суд як соціальний інститут з'явився пізніше. За такого підходу судове представництво ще не конституюється, оскільки функції представників визначаються звичаєвим правом.

в час київської русі (IX-XIII ст.) місце захисника у суді виконував родич та добрий знайомий сторони, та інші люди, що при деяких умовах брали на зобов'язання допомагати стороні відстояти свої права. в час появи писаного кодифікованого законодавства і панування звичаєвого права з усією перевагою останнього у судах робота захисників мала більше вигляд товариської допомоги, підтримки, а не професійної діяльності.

Процесуальне представництво часів київської русі можна зрозуміти, проаналізувавши судовий процес та джерела давньоруського права. серед таких джерел, безумовно, в першу чергу слід виділити руську Правду, яка об'єднувала кілька писаних законів, що визначали судові процедури. до неї належали фактично самостійні законодавчі акти Ярославова Правда, Правда синів Ярослава, руська Правда XII ст.

система доказів по руській Правді складалася з показань свідків, речових доказів, присяги. серед доказів продовжували існувати випробування водою й залізом, а також присяга, що супроводжувалася цілуванням хреста.

розрізняли дві категорії свідків — види й послухи. Перші — свідки в сучасному значенні слова, очевидці події. Послух — більше складна категорія. це особи, які чули про те, що трапилося, від кого-небудь, що мають відомості із других рук. іноді під послухами розуміли й свідків доброї слави сторін. вони повинні були показати, що відповідач або позивач — добропорядні люди, що заслуговують на довіру. По деяких цивільних і кримінальних справах було потрібно певне число свідків (наприклад, два свідки при укладанні договору купівлі-продажу, два видока при образі дією). інакше кажучи, у використанні показань свідків наявний елемент формалізму.

свідчення послухів — були свідками доброї слави сторони, яка брала участь в судовому процесі. так, звинувачуваний у вбивстві міг відвести від себе підозру шляхом виставлення семи послухів. Послухами могли бути тільки вільні люди й лише в окремих випадках — боярські тіуни або закупи.

сутяжні справи вирішувалися громадою загалом, тому, власне, всі ставали свідками безпосередньої події, чи свідками порядного життя обвинуваченого. водночас, поступово формуються процесуальні вимоги, тобто закладаються основи сучасного права. Наприклад, йдеться про те, хто може бути свідком, про їх обов'язкову кількість. Холопи і закупи та деякі інші категорії членів громад могли бути свідками подій і виступати в суді, однак не мали права виступати свідками порядного життя, тобто не могли бути захисниками.

Процесуальна змагальність мала відкритий характер, тобто таємниці захисту не існувало. якщо якісь факти приховувалися, то такі дії вважалися умисними, а сама таємниця розглядалась як нерозкритість чи неможливість виявити обставини справи, а отже, вона ще не формується як правова необхідність.

отже, можна зробити висновок, що першою історичною формою адвокатури визначено родину, коли функції адвокатів виконували рідні, друзі, сусіди. Наступним кроком її розвитку є формування останньої як професійного інституту. саме на цьому етапі захист права формується через представництво.

для доби київської русі є характерним судове представництво, що не конститується, оскільки функції представників визначаються звичаєвим правом, тобто ще не було організаційного оформлення та законодавчого закріплення адвокатури як правового інституту.